



РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

РЕШЕНИЕ № 12

София, 15 юли 2003 г.

Конституционният съд в състав:

Председател: Румен Янков

Членове: Димитър Гочев

Тодор Тодоров

Неделчо Беронов

Стефанка Стоянова

Маргарита Златарева

Васил Гоцев

Людмил Нейков

Живан Белчев

Пенка Томчева

Лазар Груев

при участието на секретар-протоколита Галина Добрева разгледа в закрито заседание на 11 и 15 юли 2003 г. конституционно дело № 3/2003 г., докладвано от съдията Стефанка Стоянова.

Делото е образувано на 3 февруари 2003 г. по искане на 50 народни представители от XXXIX Народно събрание.

Искането е основано на чл. 149, ал. 1, т. 2 и 4 от Конституцията. С него е оспорена конституционността на разпоредби от Закона за вероизповеданията /ЗВ/, обн. ДВ, бр. 120/2002 г. Оспорено е и тяхното съответствие с международни договори, по които България е страна, а именно с Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи /Конвенцията/ и с Международния пакт за гражданските и политическите права /МПГПП/. Тези разпоредби са следните: чл. 7, ал. 4, чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 и ал. 2, § 1, т. 3 от

допълнителната разпоредба, както и § 2, ал. 3 и § 3 и 4 от преходните и заключителни разпоредби.

С определение от 13 февруари 2003 г. искането е допуснато за разглеждане по същество и като заинтересувани страни са конституирани Народното събрание, Министерският съвет, министърът на правосъдието, Богословският факултет при Софийския университет, Комитетът по правата на човека, Българският хелзинкски комитет, Българският център по правата на човека, Сдружение “Хелзинкски наблюдател”, Институтът за принципите на правото, Дружеството на научната и преподавателска общност при Съюза на юристите в България, Православният център за църковно-държавни и междуцърковни отношения и регистрираните вероизповедания: Българска православна църква, Арменска апостолическа православна църква, Религиозна общност на евреите в Република България, Мюсюлманско изповедание, Католическа църква, Евангелска методистка епископална църква, Българска Божия църква, Българска евангелска църква Божия, Църква на адвентистите от Седмия ден, Църква на адвентистите от Седмия ден – реформаторско движение, Църква на адвентистите от Седмия ден – реформаторско движение към Международното мисионско общество, Съюз на евангелските баптистки църкви в България, Съюз на евангелските петдесятни църкви в България, Българска евангелска църква Блага вест, Отворено библейско братство, Евангелска църква Огнена вяра, Сдружение Свободни евангелски събрания, Национален алианс Обединени Божии църкви, Християнска църква Сион, Христова евангелска църква Шалом, Християнска църква Божия сила, Духовно християнско общество Изкупена Христова църква, Новоапостолска църква, Църква на Исус Христос на светците от последните дни, Общество Бяло братство, Бахайска общност в България, Общество за Кришна съзнание, Българска лютеранска църква, Свидетели на Йехова и Българска църква на Назарянина.

В дадения им от съда срок писмени становища са представили всички заинтересувани страни с изключение на Българския център по правата на човека и част от регистрираните вероизповедания – Арменска апостолическа православна църква, Религиозна общност на евреите в Република България, Българска евангелска църква Божия, Отворено библиейско братство, Евангелска църква Огнена вяра, Сдружение Свободни евангелски събрания, Християнска църква Сион, Христова евангелска църква Шалом, Християнска църква Божия сила, Новоапостолска църква, Църква на Исус Христос на светците от последните дни, Общество Бяло братство и Свидетели на Йехова.

Конституционният съд обсъди направеното искане, прецени съображенията, съдържащи се в него и в становищата на заинтересуваните страни и за да се произнесе, взе предвид следното:

По чл. 7, ал. 4 ЗВ

Оспорената разпоредба гласи, че правата и свободите на лицата, членуващи в религиозна общност, не могат да бъдат ограничавани от вътрешните правила, ритуали и обреди на тази общност или институция. В искането се твърди, че разпоредбата се отнася не само за основните права и свободи, а и за всички “права и задължения, съставляващи част от ценностната система” на гражданите и съдържащата се в нея забрана за ограничаването им е “недопустима от Конституцията намеса във вътрешните работи на самоуправляемите се религиозни общности”. С оглед на това се поддържа, че тя противоречи на чл. 6 и 13, ал. 1 и 2 от Конституцията и е в несъответствие с чл. 9, т. 1 и 2 от Конвенцията и чл. 18 МПГПШ.

Искането е неоснователно според становищата на Народното събрание, Министерския съвет, министъра на правосъдието, Богословския факултет при Софийския университет, Комитета по правата на човека, Сдружение “Хелзинкски наблюдател”, Дружеството на научната и преподавателска общност при Съюза на юристите в България, Българската

православна църква и Православния център за църковно-държавни и междуцърковни отношения. В тези становища се изтъква, че обект на защита от оспорената разпоредба са единствено основните права и свободи, които са неотменими и могат да бъдат ограничавани само временно и при определени предпоставки съгласно чл. 57, ал. 1 и 3 от Конституцията.

Според останалите заинтересувани страни, които са представили писмени становища, искането е основателно, защото, като не е конкретизирано по отношение на основните права и свободи, ограничението по чл. 7, ал. 4 ЗВ обхваща по-широк кръг от права и е законова база за игнориране на ценностната система на отделните религиозни общности и за намеса във вътрешните дела на вероизповеданията.

Конституционният съд намира искането за неоснователно в тази част.

Държавата има конституционно задължение да гарантира правата на гражданите – чл. 4, ал. 2. Разпоредбата на чл. 7, ал. 4 ЗВ, която не допуска ограничаването им, е една от юридическите гаранции, осигуряващи тяхната защита. Трябва да се отбележи, че защитата обхваща конституционните права и свободи.

Религиозните общности или институции, за чиито вътрешни правила, ритуали и обреди се отнася забраната по чл. 7, ал. 4 ЗВ, са доброволни обединения на физически лица. В организирането и създаването им намира израз упражняването на правото на сдружаване, а това право не е абсолютно. Ограниченията за упражняването му се съдържат в чл. 44, ал. 2 от Конституцията и едно от тях е забраната за създаването и съществуването на организации, дейността на които е насочена към нарушаване на правата и свободите на гражданите. На тази конституционна забрана е основана ал. 4 на чл. 7 ЗВ, като е конкретизирана за определени сдружения. От това следва, че двете

разпоредби имат един и същи обект на защита. Тъй като за конституционната разпоредба такъв обект са основните права и свободи, трябва да се приеме, че на тях осигурява закрила и чл. 7, ал. 4 ЗВ.

Като защитава основните права и свободи на гражданите и не допуска тяхното ограничаване, оспорената разпоредба не противоречи на чл. 13, ал. 1 и 2 от Конституцията. Пределите на свобода на вероизповеданията се определят от наличието на други ценности, които също са конституционно защитени. Такива ценности са основните права и свободи на гражданите. В тяхната неотменимост, прогласена с чл. 57, ал. 1 от основния закон, и във възможността за ограничаване само на някои от тях и то при предпоставките, съдържащи се в чл. 57, ал. 3 от този закон, е конституционната опора на забраната по чл. 7, ал. 4 ЗВ и тя не накърнява принципите на свобода на вероизповеданията и отделеност на религиозните институции от държавата. Освен това същата забрана, насочена, както се отбеляза, към защитата на основните права и свободи, не накърнява и принципа на равенство на гражданите пред закона.

По тези съображения чл. 7, ал. 4 ЗВ не е в несъответствие и с чл. 9 от Конвенцията и чл. 18 МПГПШ. Свободата за изповядване от всеки на своята религия или убеждения подлежи на ограничения както според чл. 9, т. 2 от Конвенцията, така и според чл. 18, т. 3 МПГПШ. Защитата на правата и свободите е сред основанията, на които се въвеждат такива ограничения. Тяхната защита е сред основанията за въвеждане на ограничения и на правото на свободно сдружаване – чл. 11, т. 2 от Конвенцията и чл. 22, т. 2 МПГПШ. Затова в тази част искането следва да се отхвърли.

По чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 и ал. 2 ЗВ и § 2, ал. 3 от преходните и заключителни разпоредби на същия закон

С искането е оспорена конституционността на разпоредбите и съответствието им с Конвенцията. Твърди се, че чрез тях се “поставя една религия в неравноправно, привилегировано положение спрямо всички

останали религии”, допуска се намеса “пряко във вътрешното устройство на източноправославното вероизповедание на Българската православна църква” от страна на държавата и тя не “съдейства за поддържане на търпимост и уважение между вярващите от различните вероизповедания”. С оглед на това се поддържа противоречие с чл. 6, ал. 2, чл. 13, ал. 2 и чл. 37, ал. 1 от Конституцията, а също и несъответствие с чл. 9 от Конвенцията.

Искането е неоснователно според становищата на Народното събрание, Министерския съвет, министъра на правосъдието, Богословския факултет при Софийски университет, Дружеството на научната и преподавателска общност при Съюза на юристите в България, Българската православна църква, Православния център за църковно-държавни и междуцърковни отношения и Сдружение “Хелзинкски наблюдател”. В тях се изтъква, че посочените нарушения не са налице. Направеният извод е основан на съображения в смисъл, че законодателната уредба е в рамките на признатите от Конституцията в чл. 13, ал. 3 традиционно място и роля на източноправославното изповедание в българската държава, които принадлежат на една от поместните православни църкви, а именно на Българската православна църква, и те изискват определянето ѝ чрез нейните същностни и представителни органи и чрез основните характеристики на нейния статут, извоювани и утвърдени от нея.

Останалите заинтересувани страни, представили писмени становища, подкрепят искането. Според тях част от оспорените разпоредби възпроизвеждат всъщност текстове от устава и доктрината на Българската православна църква, а включването им в закона лишава от възможност за развитие съответното вероизповедание като религиозна доктрина и практика и същевременно съставлява конституционно недопустима намеса на държавата в структурирането и ръководството на същото вероизповедание. Наред с това сочат, че предвиденият по отношение на Българската православна църква начин за придобиване на статут на

юридическо лице противоречи на конституционната забрана за дискриминация чрез въвеждане на привилегии, които се основават на определена религия.

При произнасянето дали разпоредбите са противоконституционни и дали са в несъответствие с международен договор, по който България е страна, искането не получи необходимите седем гласа, за да бъде уважено. Затова трябва да се отхвърли. Липсата на мнозинство за една от двете тези възпрепятства съда да изготви общи мотиви, поради което становищата на двете групи се излагат поотделно.

Според съдиите Румен Янков, Тодор Тодоров, Живан Белчев, Пенка Томчева и Лазар Груев искането следва да се отхвърли по следните съображения:

При преценката за конституционосъобразност на Закона за вероизповеданията Конституционният съд следва да се ръководи от общия дух на закона и целта на неговите разпоредби, тълкувани в тяхното систематично единство от една страна и от друга страна – от общия дух на конституционната уредба и смисъла на отделните конституционни норми, отнасящи се до разглежданата материя. Както по отношение на преценявания закон, така и по отношение на Конституцията е неприемливо отделянето на разпоредби от общия контекст и смисъл на уредбата и спекулативното въвеждане на хипотетични категории и ситуации, които не съществуват в правната действителност.

От тази гледна точка, на първо място следва да се напомнят тези основни, ръководни конституционни принципи в материята, които определят конституционния стандарт на уредба, от която законодателят не може да се отклонява. Водещият принцип в това отношение е принципът на търпимост, прогласен в преамбюла и в чл. 13, ал. 1 и 37, ал. 1 от Конституцията. Конституционният съд е имал възможност да отбележи абсолютния характер на правото на вероизповедание, включващо правото на свободен избор на вероизповедание и "възможност за свободно

упражняване на вероизповеданията – чрез слово, печат и сдружаване" (Решение № 5 от 11 юни 1992 г. по к.д. № 11 от 1992 г., ДВ бр. 49 от 1992 г.). В същото решение съдът посочва и втория важен конституционен принцип в материята – "Религиозните общности и институции са отделени от държавата. Недопустима е държавна намеса и държавно администриране на вътрешноорганизационния живот на религиозните общности и институции, както и тяхното обществено проявление...".

Следователно, при преценката за конституционносъобразност на Закона за вероизповеданията съдът е длъжен да прецени доколко този закон засяга конституционно гарантираните свободен избор и упражняване на вероизповеданието и дали представлява *намеса* във "вътрешноорганизационния живот на религиозните общности и институции" или тяхното "обществено проявление".

Отношенията между църквата и държавата се уреждат на конституционно равнище с разпоредбата на чл. 13 от Конституцията. Съществена характеристика на българската Конституция, важна в контекста на направеното искане, е това, че тя във втората алинея на цитирания член изрично посочва източноправославното вероизповедание като "Традиционна религия в Република България...". В това отношение българската Конституция се причислява към редица европейски Конституции, които признават наличието и ролята на преобладаваща религия в съответната държава. Такъв е примерът със скандинавските държави (Дания – чл. 4 от Конституцията, Норвегия – § 2 от Конституцията, Швеция – § 4 от Акта за престолонаследие), Република Гърция (чл. 3) и Република Кипър (чл. 1), Италия (чл. 8) и положението на англиканската църква в неписаната конституция на Великобритания. Всички посочени държави са с установени демократични системи и са страни по Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи.

Следователно, констатирането на преобладаващо вероизповедание и открояването му на конституционно равнище е напълно в духа на съвременната европейска демократична конституционна традиция. В повечето цитирани случаи преобладаващото вероизповедание е с привилегирован конституционен статус, който включва задължение на държавата да го подпомага.

Разпоредбата на чл. 13, ал. 3 от българската конституция, според която "Традиционна религия в Република България е източноправославното вероизповедание" е значително по-лаконична и съдържана от разпоредбите на повечето от цитираните европейски конституции. В този смисъл тя дава умерен израз на особената роля, която европейската конституционна традиция признава на преобладаващото вероизповедание. Отразяването на това конституционно положение на законово равнище не е и не може да бъде противоконституционно.

По волята на законодателя упоменатият конституционен факт е отразен в Закона за вероизповеданията. Пак там, в преамбюла на закона, изрично се отбелязва "равенството пред закона без оглед на религиозната принадлежност и убеждения", а в чл. 4, ал. 1 се подчертава, че "Вероизповеданията са свободни и равноправни". Цитираните текстове нямат просто декларативно значение, а притежават качеството на ръководни тълкувателни принципи – другите разпоредби на закона следва да бъдат тълкувани в този контекст.

На първо място казаното важи за оспорените разпоредби на чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 ЗВ. Тези разпоредби всъщност повтарят текстове от Устава на Българската православна църква. Безспорно възпроизведените текстове съдържат основните белези на Българската православна църква с които тя се самоидентифицира. В закона те отразяват общоизвестни исторически факти, не задължават никого към определено поведение и по същество са разширена редакция на чл. 13, ал. 3 от Конституцията. Едва ли Конституционният съд може да подложи на съмнение твърденията, че: а)

Българската православна църква е изразител и представител на източното православие в България; б) Патриаршията е правоприемник на Българската Екзархия и в) Българската православна църква е поместна църква ("член на Едната, Свята, Съборна и Апостолска църква"). Обстоятелството, че някои от употребените в текста понятия са с богословско съдържание няма правно значение за конституционособразността на разпоредбите. Църквата няма две наименования – едно теологично, за вътрешна употреба и второ, светско за законова регламентация. Както названието "православна", така и именуването ѝ като "Една, света, съборна и апостолска" (чл. 1 от Устава на Българската православна църква) е част от нейното самоопределяне и не представлява "задължителна за всички оценка в сферата на религията по теологични въпроси".

В този смисъл е абсурдно да се твърди, че оспорените норми засягат свободата на вероизповедание и отделеността на църквата от държавата. (Впрочем значително по-разширеният и строг текст на Търновската Конституция (чл. 37 – 42), определящ източно-православната вяра като *държавна* религия също така не вменява никому задължителна оценка по въпросите на вярата и богословските въпроси). По същите причини именуването на *Католическата* църква (*catholicus* от гр. *καθολικός*, всеобщ) или Арменската *апостолическа* църква (примерите могат да бъдат умножени) не задължава никого. Претенцията за *всеобщност и православност*, изразена в наименованието на Католическата църква или претенцията за *апостоличност* в наименованието на Арменската църква с нищо не се различава от същата претенция, изразена в оспорените разпоредби на чл. 10, ал. 1 ЗВ. Така заявените наименования или определения обаче не ограничават конституционното право на което и да е лице да изповядва своето, различно от посочените, вероизповедание и да се самоопределя като мюсюлманин, юдей, кришнаит или по какъвто и да е друг начин.

Въпросът за именуването на църквата, както и въпросът за определянето на патриарха като софийски митрополит са въпроси от догматичен характер и тяхното решаване в каноничното право (така както са възпроизведени в чл. 10, ал. 1 ЗВ) е с многовековна давност. Така например първенството на митрополита на главния град е установено с апостолско правило 34 от Първия вселенски събор (325 г.) и потвърдено в няколко следващи събора. В българската история то е спазвано непоколебимо винаги при установяването на независима патриаршия – през 927 г. с въздигането на преславския митрополит в патриаршеско достойнство, през 1234 г. с възстановяването на Българската Патриаршия и въздигането на търновския архиепископ в патриарх и за трети път с последното възстановяване на българската патриаршия през 1953 г. Впрочем подчинеността на Българската православна църква на апостолските правила, които се санкционират от вселенски събори, изключва възможността тя да възприеме друго решение. Несъмнено тези културно-исторически факти са с определена *конституционна стойност*, изрично призната в определянето на източноправославното вероизповедание като традиционна за България религия – чл. 13, ал. 3 от Конституцията.

Очевидно основният въпрос пред съда в този случай не е традиционността на оспорената уредба, а дали и доколко законовото ѝ възпроизвеждане е намеса във "вътрешноорганизационния живот" на Българската православна църква или в нейното "обществено проявление". При обсъждането на този въпрос следва да се имат предвид две съображения. Първото е от езиково и логическо естество. Намесата предполага действие против или независимо от волята на религиозната общност, съответно институция. В конкретния случай законовото възпроизвеждане на фундаментални за източното православие догмати и канонични правила не може да бъде квалифицирано като намеса, което личи и от становището на Българската православна църква. Всъщност нито

в искането, нито в становищата по делото може да се намери пример в какво се изразява "намесата" в този случай. Твърдението за намеса се свежда до абстрактни спекулации без конкретен пример от действителността.

Второто съображение е от правно-техническо естество. Едва ли е необходимо да се повтаря, че всички разгледани (и оспорени в искането) положения са установени напълно автономно и едностранно от самата Българска православна църква и записани в нейния устав. Законът само преписва този акт на самоопределяне, без светският законодател да участва в него. Самият закон, в своя чл. 4, ал. 2 определя като недопустима държавната намеса във вътрешната организация на религиозните общности и институции. Всеки може да се брани срещу евентуалното нарушаване на тази законова забрана както пред българските съдилища, така и пред международните правозащитни институции.

Изразеното опасение, че възпроизвеждането на основни канонични правила от Устава на Българската православна църква в закона може да осуети *бъдещи изменения* в църковната уредба е неоснователно. Самото опасение има хипотетичен характер и не може да бъде приложено към което и да е от изброените определения. Както беше посочено по-горе, всяко от положенията в чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 ЗВ е резултат от хилядолетно развитие и историческа традиция. Вероятността Българската православна църква да промени своите догмати относно *апостоличността, съборността, синодалната си форма на управление или правилото патриархът да е митрополит на главния град (столицата)* е само теоретична, за да повлече противоконституционност на текста. Както беше споменато, посочените характеристики се основават на общите източници ("учението и каноните на Вселенската църква" – чл. 2 УБПЦ) на каноничното право и могат да бъдат променяни само от вселенски събори. Българската православна църква като една от поместните църкви не може едностранно да промени което и да е от изброените положения, без да

промени същността си на православна църква. Това важи както за догматите в чист вид (святост, апостоличност и съборност), така и за каноничните правила (синодална форма на управление и избирането на патриарха за столичен митрополит – чл. 5, 6, 7, 9 и 14 УБПЦ). Многовековната стабилност на църковните канони се определя от общото за християнските църкви разбиране, че "Управляващите "земната страна" на църковния живот канони са неотделими от християнските догмати. Те не са юридически статuti в буквалния смисъл на думата, а прилагане на църковните догмати..." (Лоски, Вл., *Мистическото богословие на източната църква, Догматическо богословие, "Слово", Велико Търново, 1993 г., с. 95*). При преценката за конституционoсьобразност на чл. 10, ал. 1 ЗВ съдът следва да се ръководи от действителността, а не от измислени бъдещи, невероятни (или малко вероятни) събития.

При тази преценка съдът е длъжен да вземе предвид и останалите норми на закона, а не само оспорената норма, извадена от общия контекст на уредбата. Прочитът на закона показва, че ненамесата във вътрешната организация на религиозните институции е основен принцип на закона (чл. 4, ал. 2 ЗВ) и че устройството и управлението на БПЦ се определят в нейния устав (чл. 10, ал. 2 ЗВ). От това следва, че изборът на патриарх е гарантиран срещу държавна намеса от закона. Религиозната общност, в съответствие със своя устав избира своя патриарх свободно и независимо от държавна намеса.

Ето защо, обстоятелството, че към този момент законът възпроизвежда канонични норми, така както са създадени автономно от религиозната общност и съответстващи на апостолските правила, не може да бъде определено езиково, житейски и логически като *намеса* в нейния вътрешноорганизационен живот.

Поради това, разпоредбите на чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 ЗВ не противоречат на Конституцията и искането следва да бъде отхвърлено като неоснователно.

В контекста на казаното по-горе следва да се разгледа и разпоредбата на чл. 10, ал. 2 ЗВ. Според първото изречение на този текст "Българската православна църква е юридическо лице".

Твърдението, че с така създадената уредба се нарушава чл. 6 от Конституцията (принципа на равенство) е неоснователно. Конституционната норма урежда равенството на гражданите, но не изключва правото на законодателя да създава различен режим за различните категории юридически лица. В искането твърдението за противоконституционност се ограничава само до свободата на сдружаване; то не засяга упражняването на вероизповедание чрез слово и печат. В този случай трябва да се отбележи, че механичното редуциране на свободата на сдружаване до въпроса за *юридическата правосубектност* не отговаря на духа на Конституцията и вулгаризира в значителна степен конституционната идея за свободата на сдружаване.

Трябва да се подчертае, че както българската Конституция (чл. 12 и 44), така и Законът за вероизповеданията съответстват на най-либералните демократични стандарти в тази област. Свободното упражняване на вероизповеданието чрез сдружаване е гарантирано от закона. Всяко лице може да упражнява правото си на вероизповедание чрез създаване или участие в религиозна общност. Няма задължение за регистрация на такава общност. Разпоредбата на чл. 14 ЗВ предвижда че "Религиозните общности *могат* да придобиват статут на юридическо лице при условията и реда на този закон". Редакцията на разпоредбата ясно сочи, че регистрацията е възможност, но не и задължение за религиозните общности. Правото на вероизповедание може да се упражнява чрез сдружаване в нерегистрирани общности. Това личи ясно от изричните разпоредби на чл. 4, ал. 2, чл. 5, ал. 1 и 3 и особено чл. 6, ал. 1, т. 1, 2 и 3 ЗВ.

Въпросът за *юридическата* правосубектност на религиозните общности е отделен, самостоятелен въпрос. За да бъде разбран този въпрос следва да се напомнят някои от конституционните основи на правния ред.

Правото на гражданите да упражняват избраното от тях вероизповедание чрез сдружаване е свободно и се осъществява единствено при ограниченията на чл. 12, ал. 2 и чл. 44, ал. 2 от Конституцията. Тези конституционни ограничения са възпроизведени и в чл. 7 ЗВ.

Когато гражданите желаят създаденото от тях сдружение да се конституира като самостоятелен правен субект, който участва от свое име и за своя сметка в различни по своя характер правоотношения, те следва да го регистрират като юридическо лице. Чрез регистрацията религиозната общност се заявява като обособен правен субект в общото правно пространство. Отношенията на така създадения субект с държавата и трети лица са *външни* за религиозната общност отношения. Те са подчинени на общия правен ред създаден от законодателя (граждански, наказателен, административен и пр.). Основно изискване на конституционния правов ред е изискването за правна сигурност, увереността че всеки правен субект се подчинява на Конституцията и законите на страната – чл. 4, ал. 1 от Конституцията. Когато един правен субект се включва в общественения живот той трябва да бъде припознат като такъв. За юридическите лица това означава, че те следва да бъдат идентифицирани като правно признати субекти, с уредена процедура за формиране на своя, различна от тази на индивидуалните им членове воля и начин на представляване. Само по този начин те могат да придобиват на свое име имущество, да сключват сделки и да носят отговорност.

Държавата е единствено компетентна чрез своя законодателен орган да определи реда и условията, при които една общност, независимо дали е религиозна или не, може да придобие качеството на юридическо лице. Не съществува конституционна забрана за държавата чрез закон да признае качеството на юридическо лице на определена общност, в случая – Българската православна църква. Това признаване по никакъв начин не нарушава правото на лицата свободно да се сдружават, както на източно-православните християни, така и на тези, които изповядват друга вяра.

Различието съществува единствено по отношение на условието за придобиване на юридическа правосубектност, но то не засяга нито свободния избор на вероизповедание, нито правото то да бъде упражнявано в общност.

Следва да се подчертае, че съществуващото различие е обусловено от конституционно признатото положение на източното православие като традиционна религия за България – чл. 13, ал. 3 от Конституцията. По културни и исторически причини конституирането на българската църква като правен субект с международно признание (1870 г.) предхожда възстановяването на българската държава. Догматите на църквата (съдържанието на вероучението) и насочеността на нейното "обществено проявление" са добре познати на българското общество и международната общност. В цялостната история на Българската православна църква немалка роля в тази насока има и нейната активна дейност за спасяване на българските евреи от Холокоста. Заварено от новия закон е обстоятелството, че Българската православна църква е с утвърден устав, постоянно действаща организация и собствено имущество. Съгласно този устав църквата се управлява от Светия Синод, неговият състав и местонахождение са обществено известни и международно признати (от там може да се направи справка по чл. 17 и 18 ЗВ). Достатъчно е да се напомни, че главата на Католическата църква (и на държавата Ватикана) Йоан Павел II при посещението си в България посети и Светия Синод. Всички упоменати факти спадат към категорията на общоизвестните факти и се подразбират в разпоредбата на чл. 13, ал. 3 от Конституцията. Ето защо, съществуват достатъчно аргументи в подкрепа на законодателния подход да се констатира един общоизвестен към датата на приемане на закона факт - Българската православна църква е юридическо лице. Обстоятелството, че тази констатация може да се разбира и в конститутивен смисъл не променя вече съществуващото фактическо и юридическо положение.

Поради изложеното дотук е несериозно българският Конституционен съд да обсъжда аргумента за санкцията по чл. 8, ал. 1, т. 6 ЗВ – отмяна на регистрацията на юридическото лице. Лишаването на Българската православна църква от юридическа правосубектност (при каквато и да е хипотеза) би било акт по своята културна и историческа значимост за България равен, но с обратен знак, на султанския ферман от 1870 г.

Очевидно са налице различни основания за възприемането на различен законодателен подход към останалите вероизповедания. По отношение на тях общата конституционна основа за прилагането на регистрационен режим се съдържа в чл. 44, ал. 3 от Конституцията – "Законът определя организациите, които подлежат на регистрация, реда за тяхното прекратяване, както и взаимоотношенията им с държавата".

Веднага следва да се отбележи, че основните действащи в България вероизповедания "запазват статута си на юридически лица" – § 2, ал. 1 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за вероизповеданията. Предвидената служебна (*ex officio*) пререгистрация за тях не засяга никакъв аспект на правото на вероизповедание и по същество изравнява техния режим с този на Българската православна църква.

За останалите вероизповедания, които до този момент нямат регистрация, остава общият режим по чл. 14 – 19 ЗВ. Повечето от тези вероизповедания са неизвестни в България, персоналният им състав и управителните им органи се менят сравнително често, присъствието им в правния обмен е непостоянно. Разпознаването им като правни субекти е затруднено. Като ги подчинява на регистрационен режим в рамките на признатото му от чл. 44, ал. 3 от Конституцията право, законодателят осигурява минималните изисквания за правна сигурност.

Поради изложените съображения искането е неоснователно за оспорения чл. 10, ал. 2 ЗВ, както и за функционално свързаната с него разпоредба на § 2, ал. 3 ПЗРЗВ.

Според съдиите Димитър Гочев, Неделчо Беров, Стефанка Стоянова, Маргарита Златарева, Васил Гоцев и Людмил Нейков искането е основателно и трябва да се уважи по следните съображения:

Съгласно чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 изразител и представител на източното православие е Българската православна църква, която под името Патриаршия е правоприемник на Българската Екзархия, член е на Едната, Свята, Съборна и Апостолска църква, ръководи се от Светия Синод и се представлява от Българския Патриарх, който е и Митрополит Софийски.

От разпоредбата следва, че съдържащата се в нея уредба обхваща наименованието и верското убеждение на определено вероизповедание, неговия ръководен орган, лицето, което го представлява, функцията на Патриарха като управляващ Софийската епархия. Това противоречи на принципите за свобода на вероизповеданията и отделеност на религиозните институции от държавата – чл. 13, ал. 1 и 2 от Конституцията. Тези принципи характеризират отношенията между държавата от една страна и вероизповеданията от друга страна. Те прогласяват разделението на държавата от религията, изрично подчертават автономността на религиозните институции и гарантират тяхната самостоятелност и независимост от държавата при решаване на въпросите по самоуправлението им, каквито са тези за наименованието и седалището на вероизповеданието, верското убеждение и богослужерна практика, устройството, ръководните органи, състава и начина на конституирането и представителството им. В същия смисъл Конституционният съд вече се е произнесъл при тълкуването на чл. 13, ал. 1 и 2 и чл. 37 от Конституцията с решение № 5 от 11 юни 1992 г. по к.д. № 11/1992 г., като е приел: “Държавата чрез своите органи и институции... не може да се намесва и да администрира вътрешноорганизационния живот на религиозните общности и институции. Това се регулира от уставите и другите им вътрешноорганизационни правила.... Правата на държавата за намеса в дейността на религиозните общности и институции се свеждат до вземане

на необходимите мерки само и единствено в случаите, когато сме изправени пред хипотезите на чл. 13, ал. 4 и чл. 37, ал. 2 от Конституцията”. Без да са налице тези “хипотези”, предмет на законова уредба и съответно на намеса на държавата във вътрешните дела на вероизповеданието е решаването с чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 ЗВ на посочените въпроси спрямо Българската православна църква.

В този смисъл е и практиката на Европейския съд по правата на човека, който неколккратно е посочвал, че при спор между религиозни общности и институции държавата не може да се намесва и решава, а трябва да осигури търпимост между спорещите, че ролята на държавата не е да отстрани причината за напрежението, като премахне плурализма, а да обезпечи алтернативност между отделните спорещи групи. Такива например са решението от 26.X. 2000 г. по делото Хасан и Чауш срещу България, решението от 14.XII. 1999 г. по делото Сериф срещу Гърция, решението от 12. XII. 2001 г. по делото Бесарабска митрополитска църква срещу Молдова. Функциите на държавата в такава ситуация са съвсем различни от извършеното с чл. 10, ал. 1 и 2 ЗВ.

Друг извод не се налага от обстоятелството, че чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 ЗВ всъщност възпроизвежда текстове от Устава на Българската православна църква - чл. 1, 5, 14, 114, т. 3 и 241, според които Българската православна църква под име Патриаршия, което име е възстановено по установения църковен ред, се управлява от Светия Синод, Българският Патриарх е и Софийски Митрополит и Патриархът представлява Българската православна църква. Уставът е акт на вероизповеданието. То може да го изменява, когато прецени това за необходимо, като приеме друго решение по всеки от въпросите, които могат да бъдат уредени с устава. Това се отнася и до въпросите по чл. 17 ЗВ, които задължително трябва да се съдържат в устава и част от които са тези за структурата и органите на вероизповеданието и за представляващите го лица. Извършването на такова изменение обаче се изключва при наличието на

законова уредба на същите въпроси, която е идентична със съществуващата в устава. Осъществяването на промяната в тези случаи е недопустимо, тъй като би довело до несъответствие със закона, който /чл. 86, ал. 2 от Конституцията/ е задължителен за всички държавни органи, организациите и гражданите. Следователно поради намесата на държавата липсва възможност за промени в устава по въпроси, които могат и трябва да се регулират именно от него, а това ограничава свободата на вероизповеданията и автономността на религиозните институции по чл. 13, ал. 1 и 2 от Конституцията.

От оспорената разпоредба следва също, че тя възпроизвежда засягащи християнската религия принципи в частта, с която сочи /изр. 3/ Българската православна църква за член на Едната, Свята, Съборна и Апостолска църква. Единността, Светостта, Съборността, Апостоличността на Църквата са понятия на религиозното учение за християнството. Те имат теологичен смисъл, характеризират същността и устройството на Църквата на земята и всъщност, както се изтъква в становището на Православния център за църковно-държавни и междуцърковни отношения, разпоредбата в тази част “напълно отговаря на чл. 9 от Символа на вярата, където се съдържа учението за Христовата църква”. С включването на това учение в законовата разпоредба държавата изразява своя и задължителна за всички оценка в сферата на религията по теологични въпроси. Това съставлява намеса във верските убеждения и принципи на вероизповеданието, която намеса прави недопустими развитието и промяната на тези принципи. Ето защо накърнява свободата на вероизповеданията и отделеността на религиозните институции от държавата и противоречи на чл. 13, ал. 1 и 2 от Конституцията.

Съгласно чл. 10, ал. 2 ЗВ Българската православна църква е юридическо лице и устройството и управлението ѝ се определят в нейния устав. В частта, с която обявява Българската православна църква за юридическо лице, разпоредбата противоречи на чл. 6 от Конституцията.

Придобиването на статут на юридическо лице по силата на закона е предвидено единствено за Българската православна църква. Другите религиозни общности могат да придобият такъв статут при условията и по реда на чл. 14-20 ЗВ – чрез регистрацията им като юридически лица от Софийския градски съд по реда на глава четиридесет и шеста на Гражданския процесуален кодекс. Известно отклонение от този ред е направено за вероизповеданията, които са регистрирани по чл. 6 от отменения Закон за изповеданията. Те също подлежат на регистрация, но вписването им се извършва служебно в закрито заседание от съда.

Различието в начина на придобиване на статут на юридическо лице /по силата на закона или чрез регистрация/ обосновава нееднаквост в правния режим на вероизповеданията. Религиозните общности, за които се предвижда регистрация, се вписват при регистрирането им във водения от Софийския градски съд публичен регистър на вероизповеданията /чл. 18 ЗВ/. В регистъра задължително се отразяват обстоятелствата по чл. 18 ЗВ, промяната на които също подлежи на вписване /чл. 490, ал. 2 ГПК/. Информацията за тези обстоятелства, както и от фирмените дела е публична и може да бъде поискана от всеки, като предоставянето ѝ освен чрез справка се извършва и чрез издаване на документ за вписаните в регистъра обстоятелства /чл. 492 ГПК/. Освен това регистрацията на юридическото лице на вероизповеданието може да бъде отменена от съда при нарушаване на изискванията на чл. 7 ЗВ. Изложеното не се отнася за Българската православна църква. Тъй като не подлежи на регистрация, за нея няма задължение за вписване на обстоятелствата по чл. 18 ЗВ и на промяната им, което означава че данните за наименование, седалище, ръководство и представляващи я лица няма да станат публично достояние. Същевременно, като придобива статут на юридическо лице по силата на закона, спрямо нея се явява неприложима най-тежката от санкциите по чл. 8, ал. 1 ЗВ – тази по т. 6. Така тя е освободена от определени задължения, каквито за другите вероизповедания съществуват, както и от налагането на

санкция, каквато на другите вероизповедания може да бъде наложена. Това я поставя в привилегировано положение по отношение на останалите вероизповедания, въпреки че чл. 13, ал. 3 от Конституцията не създава специален привилегирован статус на източното православие.

Изтъкнатата нееднаквост в правния режим на вероизповеданията нарушава чл. 6 от Конституцията. Основното право на избор на вероизповедание включва не само свободния избор на религия, но и свободното ѝ упражняване. Според цитираното вече решение на Конституционния съд свободното упражняване на избраното вероизповедание обхваща и сдружаването на религиозна основа. Създаването, организирането и поддържането на институции на религиозната общност е упражняване на вероизповеданието и според чл. 5, ал. 1 и чл. 6, ал. 1, т. 1 ЗВ. Неравните правни условия и ред за създаване на религиозни институции обосновават неравнопоставеност на гражданите пред закона при упражняване на правото им по чл. 37, ал. 1 от Конституцията и тази неравнопоставеност произтича от основаното на религия привилегировано положение на Българската православна църква. Ето защо е налице нарушение на принципа на равенство.

На същия принцип противоречи и § 2, ал. 3, изр. 1 от преходните и заключителни разпоредби в частта относно думите “с изключение на вероизповеданието по чл. 10”. В тази част посочената разпоредба е функционално свързана с ал. 2 от чл. 10 ЗВ, която, като предвижда статут на юридическо лице *ex lege* на Българската православна църква, изключва приложението на регистрационния режим спрямо нея.

Посочените разпоредби са в несъответствие и с чл. 9 от Конвенцията. Както се изтъкна, тези разпоредби уреждат структурата, ръководните органи, представителството, доктрината на едно вероизповедание и засягат въпроси, които са от вътрешния ред на това вероизповедание. На второ място същите разпоредби привилегирват едно вероизповедание – Българската православна църква, като му предоставят

статут на юридическо лице и така изключват прилагането спрямо него на реда за регистрация по чл. 14-20 ЗВ и на някои от санкциите, предвидени за вероизповеданията – чл. 8 ЗВ. На трето място – чл. 10, ал. 1, изр. 3 ЗВ, като определя Българската православна църква за изразител и представител на източното православие, не допуска създаването на друга източноправославна институция. Поради изложеното тези разпоредби не позволяват упражняването свободно и неограничено на правото на религия по чл. 9 от Конвенцията и по чл. 18 МПГПП.

По § 1, т. 3 от допълнителната разпоредба

С искането е оспорена конституционността на посочената разпоредба и съответствието ѝ с Конвенцията. Твърди се, че даденото в нея определение на “религиозна институция” противоречи на чл. 6, 13 и 37, ал. 2 от Конституцията, както и на чл. 9 от Конвенцията, защото то от една страна не е съобразено с решение на Конституционния съд № 5 от 11 юни 1992 г. по к.д. № 11/1992 г. и от друга страна изключва от обхвата на обясненото понятие нерегистрираните и новосъздадените религиозни общности.

Искането се подкрепя от Института за принципите на правото, а също и от Главно мюфтийство, Българска църква на Назарянина, Съюз на църквите на адвентистите от Седмия ден, Църква на адвентистите от Седмия ден – реформаторско движение, Национален алианс Обединени Божии църкви, Съюз на евангелските петдесятни църкви, Общество за Кришна съзнание и Изкупена Христова църква. От тях се поддържа, че понятието “религиозна институция” е определено по начин, който ограничава правото на свободен избор на вероизповедание, прави възможно конституционната забрана за държавна намеса в дейността на вероизповеданията да се приложи само спрямо регистрираните религиозни общности и легитимира единствено тези общности като страна във взаимоотношенията с държавата.

Според останалите заинтересувани страни искането е неоснователно. Те изтъкват отсъствието на противоречие с посоченото решение на съда, като в становището на Комитета по правата на човека се допълва и това, че за законодателя не съществува задължение “в избора на понятийния си апарат...да се съобразява с понятийния апарат на Конституционния съд”. Освен изложеното отбелязват, че от съдържащото се в § 1, т. 3 от допълнителната разпоредба определение не произтичат неравнопоставеност на религиозните общности и пречки за осъществяване на дейността им в самата общност.

Конституционният съд намира за неоснователно искането в тази част.

Допълнителната разпоредба съдържа обяснение на следните употребени в Закона за вероизповеданията думи: вероизповедание, религиозна общност и религиозна институция. Обяснението, както изрично е уточнено в разпоредбата, се отнася само до този закон. Така направеното уточнение стеснява прилагането на даденото определение. Последното дефинира трите изброени понятия единствено за закона, част от който е допълнителната разпоредба.

При ограничението в приложното поле на допълнителната разпоредба е без значение дали съдържащото се в т. 3 обяснение се отклонява от конституционното понятие “религиозна институция” и наличието или отсъствието на такова отклонение не е необходимо да се преценява. Тъй като същото обяснение се отнася само до Закона за вероизповеданията, то не създава никакви неясноти или противоречивост в законовата уредба, от които да произтича нарушение на принципа на правовата държава и които да обосновават неконституционност.

Съгласно § 1, т. 3 от допълнителната разпоредба религиозна институция е регистрираната по Закона за вероизповеданията религиозна общност, която има качеството на юридическо лице, свои органи и устав. От самото обяснение на тези думи не може да се направи извод, че

изясняването на смисъла им, като изключва нерегистрираните религиозни общности, нарушава чл. 6, 13 и 37, ал. 2 от Конституцията или чл. 9 от Конвенцията.

Уредбата на условията за регистрация на религиозните общности като юридически лица е в чл. 14-20 ЗВ. Тази уредба осигурява на всички религиозни общности достъп до процедурата за регистрация. Тя не въвежда каквито и да е ограничения спрямо тях, когато в чл. 14 ги определя като субекти, които могат да придобиват статут на юридическо лице и осигурява възможност на сдружените в религиозна общност лица сами за изберат дали да пристъпят към създаване на религиозна институция. Следователно има еднакви правни условия за създаване на религиозни институции, както и възможност за избор дали да се пристъпи към създаването им. При тази законова уредба, гарантираща правото на сдружаване на гражданите, даденото в допълнителната разпоредба обяснение на смисъла на думите “религиозна институция” не обосновава неравнопоставеност на вероизповеданията, накърняване на свободата им или разширяване, превишаващо конституционно допустимите случаи на намеса на държавата в тяхната дейност.

По § 3 от преходните и заключителни разпоредби

Съдържанието на посочената разпоредба е: “Лицата, които към влизане в сила на този закон са се отделили от регистрирана религиозна институция в нарушение на утвърдения по установения ред неин устав, не могат да използват идентично наименование и да ползват или да се разпореждат с нейно имущество”. В искането се поддържа, че разпоредбата противоречи на чл. 6, 13, ал. 1 и 2, чл. 37, ал. 1 и чл. 38 от Конституцията и е в несъответствие с чл. 9 от Конвенцията и чл. 18 МПГШ. Противоречието и несъответствието са обосновани със съображения за намеса на държавата във вътрешните дела на вероизповеданията и за ограничаване на правата поради религиозни убеждения.

Искането се оспорва от Народното събрание, Министерския съвет, министъра на правосъдието, Комитета по правата на човека, Дружеството на научната и преподавателска общност на Съюза на юристите в България и Българската православна църква. Според становищата им разпоредбата не изключва самостоятелното вземане на решение от съответната религиозна институция за предоставяне от имуществото ѝ на отделните се от нея лица и е гаранция срещу злоупотреби с наименованията и имуществата на вероизповеданията.

Според останалите заинтересувани страни, които са представили писмени становища и в тях са изразили мнението си по тази част на искането, последното е основателно. В подкрепа на направения извод се сочи, че оспорената разпоредба е функционално свързана с чл. 10, ал. 1 и 2 ЗВ и налага определено решение на съществуващ в Българската православна църква вътрешно-организационен спор.

Конституционният съд намира искането за неоснователно досежно част от разпоредбата.

Оспорената разпоредба съдържа две забрани по отношение на лицата, които към влизане на закона в сила са се отделили от религиозна институция в нарушение на устава ѝ. Едната от тези забрани – за използване на идентично наименование, не противоречи на Конституцията и не е в несъответствие с чл. 9 от Конвенцията и чл. 18 МПГПШ. Наименованието е индивидуализиращ белег на всеки правен субект. В случая освен за означаването на религиозната институция то служи и за нейното отграничаване от другите религиозни институции. Неговото самостоятелно определяне от съответната институция не се нарушава от посочената забрана. Същевременно определянето му при спазването на тази забрана не накърнява верски убеждения и принципи или приобщаването на гражданите към тях. Затова не нарушава свободата на вероизповеданията и свободата на избора на вероизповедание по чл. 13, ал.

1 и чл. 37, ал. 1 от Конституцията и по чл. 9 от Конвенцията и чл. 18 МПГП.

Искането за обявяване останалата част на разпоредбата за противоконституционна и за несъответстваща на международен договор, по който България е страна, не получи необходимите седем гласа, за да бъде уважено. Затова трябва да се отхвърли. Липсата на мнозинство за една от двете тези възпрепятства съда да изготви общи мотиви, поради което становищата на двете групи се излагат поотделно.

Според съдиите Румен Янков, Тодор Тодоров, Живан Белчев, Пенка Томчева и Лазар Груев искането трябва да се отхвърли по следните съображения:

Искането е неоснователно за цялата разпоредба. То е абсурдно от гледна точка на правната и житейска логика. Забраната за лица, които са се отделили от религиозната институция в нарушение на нейния устав да ползват и/или да се разпореждат с нейно (на институцията) имущество е конкретно проявление на конституционната защита на правото на собственост – чл. 17 от Конституцията.

Основен принцип в правото, независимо дали е упоменат в Конституцията, е положението, че титулярът на правото на собственост е този който може да се разпорежда с едно имущество и на първо място да го ползва. Липсва каквото и да е правно, морално или житейско основание едно лице, което се е отделило от юридическото лице в нарушение на неговия устав, да ползва или да се разпорежда с имуществото на това юридическо лице. Разпореждането с *чуждо* имущество, както и ползването му без правно основание против волята на собственика е не просто противозаконно; то противоречи на чл. 17, ал. 1 от Конституцията, който гарантира правото на собственост, а така също и на чл. 4, ал. 1 от Конституцията, прогласяващ правовата държава. Не съществува правова държава в света, чието конституционно или гражданско право да

позволяват разпореждане с чужда собственост или ползването ѝ без правно основание против волята на собственика.

Когато едно имущество е собственост на определено юридическо лице, независимо дали е религиозна институция или не, въпросите за неговото имущество се решават изключително и само от него. Лицата, които са се отделили от юридическото лице нямат права върху неговото имущество. Такива права те могат да предявяват само и доколкото са внесли свое имущество в патримониума на юридическото лице и доколкото съществуват правни основания да изискат обратно това свое имущество.

Абсурдно е твърдението, че забраната на § 3 ПЗРЗВ нарушава автономността на религиозните институции, като осуетява възможността юридическото лице по своя воля да предостави свое имущество на отделено се от него физическо лице да го ползва (или да се разпорежда с него!?). Забраната на § 3 ПЗРЗВ се отнася единствено до хипотезата, когато отделените се лица заявяват свои *претенции* върху чуждо имущество, имуществото на институцията. Това личи ясно от контекста на разпоредбата – става дума за лица, отделили се от институцията в *нарушение* на утвърдения в устава ред. Ако една религиозна институция (юридическо лице) желае да предостави възможност на лице, отделило се (уставно или противоуставно) от нея, да ползва или да се разпорежда с нейно имущество, тя може да го стори чрез общите способности на гражданското право. В този случай отношенията между юридическото лице и отделилите се лица са отношения с трети лица. Те нямат характера на вътрешни отношения. В този смисъл следва да се тълкува и прилага § 3 ПЗРЗВ.

Следва да се отбележи, че разпоредбата на § 3 ПЗРЗВ по своя характер няма отношение към вероизповеданията като такива, следователно аргументите от чл. 13 и 37 от Конституцията са неотносими към случая. Тя урежда имуществени отношения, като ги подчинява на

един общ принцип, важащ за всички правни субекти – забраната за разпореждане с чужда вещ. Абсурдно е твърдението, че с оспорваната норма се решава имуществен спор. Имуществените спорове са винаги между конкретни лица и за конкретен предмет. Разпоредбата на § 3 е генерална по своя характер и урежда имуществени отношения по общ начин за всички вероизповедания. Принципът за забрана за разпореждане с чужда вещ произтича от конституционното право на собственост и е приложим и за религиозните институции.

Поради изложените съображения твърдението, че разпоредбата на § 3 ПЗРЗВ засяга свободата на вероизповедание (чл. 13, ал. 1 от Конституцията) и свободата на съвестта (чл. 37, ал. 1 от Конституцията) е неоснователно и искането следва да бъде отхвърлено.

Искането е неоснователно и по отношение на чл. 9, т. 1 и 2 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи и чл. 18 от Международния пакт за граждански и политически права. Тези разпоредби /чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 и ал. 2 ЗВ, § 2, ал. 3 и § 3 от преходните и заключителни разпоредби от същия закон/, на които по своето съдържание съответстват разпоредбите на чл. 37, ал. 1 и 2 от Конституцията, защитават свободата на съвестта и вероизповеданието. Както личи от направения дотук анализ, оспорените законови норми не засягат правото на свободен избор и упражняване на вероизповедание. Впрочем, в самото искане не се подразбира никакво различие в съдържанието на българските конституционни норми, сравнени с нормите в упоменатите международни актове. Няма и самостоятелни аргументи за противоречие с международните договори, поради което липсва самостоятелен предмет за обсъждане в тази насока. Ето защо искането по чл. 149, ал. 1, т. 4 от Конституцията също следва да бъде отхвърлено като неоснователно.

Според съдиите Димитър Гочев, Неделчо Беронов, Стефанка Стоянова, Маргарита Златарева, Васил Гоцев и Людмил Нейков искането е

основателно в частта на § 3 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за вероизповеданията относно думите “да ползват или да се разпореждат с нейно имущество”. То трябва да се уважи по следните съображения:

Освен забраната за използване на идентично наименование, оспорената разпоредба въвежда и друга забрана спрямо лицата, които към влизане на закона в сила са се отделили от религиозна институция в нарушение на устава ѝ. Тази забрана изключва ползването и разпореждането с имущество на религиозната институция от такива лица. Тя противоречи на чл. 13, ал. 1 и 2 и чл. 37, ал. 1 от Конституцията.

Стопанисването и разпореждането с имущество, принадлежащо на дадена религиозна институция, се осъществява от нея. Въпросите, свързани с имуществото ѝ, са част от нейните вътрешни дела. Самостоятелното и без намесата на държавата решаване на тези въпроси от самата институция произтича от нейната автономност.

Автономността на религиозните институции се нарушава от отбелязаната забрана. Това е така, защото освен до отделилите се от съответните институции лица забраната всъщност се отнася и до тези институции. Последните при наличието ѝ са лишени от възможност на такива лица да предоставят ползването или разпореждането с част от имуществото, дори когато имат желание да го сторят. По този начин самоуправлението им е накърнено. От друга страна същата забрана, като изключва възможността за самостоятелното решаване на определени имуществени въпроси между религиозни институции и отделилите се от тях лица, не само не допринася, но и пречи за създаването и поддържането на търпимост между различните религиозни общности. Отделен е въпросът, че разрешаването със закон на имуществен спор е изземване на правораздавателната функция на съда.

По същите съображения тази част от разпоредбата е и в несъответствие с чл. 9 от Конвенцията и чл. 18 МПГП. Тя съдържа

решението само на имуществен спор, който е съществувал при влизането на закона в сила и е възникнал между религиозна институция и отделили се от нея лица в нарушение на устава ѝ. Това решение, намиращо приложение при настъпило разделение в религиозната общност, защитава интересите на една от спорещите помежду си общности. Затова то не съдейства за поддържане на търпимост между тези общности и противоречи на произтичащото от посочени разпоредби задължение на държавата да гарантира толерантността между такива общности.

По § 4 от преходните и заключителни разпоредби

В тази разпоредба е предвиден редът за установяване на правоприемственост между регистрирано вероизповедание и съществували религиозни, религиозно-просветни и социално-благотворителни юридически лица в периода до 1949 г. Така предвиденият ред включва издаване на удостоверение относно правоприемствеността от директора на Дирекция “Вероизповедания” на Министерския съвет. Това според искането противоречи на чл. 8 и 13, ал. 2 от Конституцията. Твърди се, че чрез удостоверението се решават въпроси от компетентността на съда, поради което издаването му от посочения държавен орган накърнява основните начала за разделение на властите и за отделянето на религиозните институции от държавата.

Искането се подкрепя от Института за принципите на правото и от следните регистрирани вероизповедания, които са представили писмени становища: Българската църква на Назарянина, Национален алианс Обединени Божии църкви, Църква на адвентистите от Седмия ден – реформаторско движение, Българска лютеранска църква, Общество за Кришна съзнание и Изкупена Христова църква.

В становищата на останалите заинтересувани страни се поддържа, че не е налице нарушение на отбелязаните конституционни принципи, тъй като установяването на правоприемственост с ал. 2 от оспорения § 4 е възложено на Софийския градски съд.

Конституционният съд намира за неоснователно искането в тази част.

Съдържанието на оспорения § 4 не се изчерпва с предвиденото в ал. 1 издаване на удостоверение от директора на Дирекция “Вероизповедания” на Министерски съвет. Същата разпоредба предвижда още представяне на удостоверението при предявяване пред Софийски градски съд на иск за установяване на правоприемственост /ал. 2/, произнасяне на съда по предявения иск с решение, което се вписва в публичния регистър на вероизповеданията със статут на юридически лица /ал. 3/, обжалване на решението от други регистрирани вероизповедания по реда на Гражданския процесуален кодекс /ал. 4/.

От изложеното следва, че наличието или отсъствието на правоприемственост между регистрирано вероизповедание и съществували в периода до 1949 г. религиозни, религиозно-просветни и социално-благотворителни юридически лица е въпрос, който се решава от съда. Създадената правна уредба конкретизира субектите, които могат да поискат установяването на правоприемственост, определя исковия процес като средство за решаването на този въпрос и изрично предоставя решаването му на Софийския градски съд. По такъв начин, както изисква чл. 18, ал. 1 от Конституцията, правораздаването е възложено на съдилищата и не може да се приеме, че е допуснато нарушение на конституционния принцип за разделение на властите.

Като дейност по решаването на правни спорове, осъществяването на правораздаването е свързано с преценяване на доказателствените средства, изясняващи обстоятелствата от значение за спорното право. Оспорената разпоредба не изключва от тази преценка удостоверението по ал. 1 на директора на Дирекция “Вероизповедания”, което е само една задължителна процесуална предпоставка за предявяване на иска. Тази разпоредба не изключва и прилагането на съществуващия процесуален ред за оспорването на истинността му. С оглед на това отразеното в него не

предрешава извода на съда относно спорното право. Ето защо издаването му не е намеса на държавата в дейността на религиозни институции и не противоречи на принципа по чл. 13, ал. 2 от Конституцията за отделеност на тези институции от държавата. Не е налице и несъответствие с чл. 9 от Конвенцията и чл. 18 МПГПП.

По тези съображения и на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 и 4 от Конституцията Конституционният съд

Р Е Ш И :

Отхвърля искането на 50 народни представители от XXXIX Народно събрание за обявяване на противоконституционността и несъответствието с международни договори, по които България е страна, на следните разпоредби от Закона за вероизповеданията /ДВ, бр. 120 от 29 декември 2002 г./: чл. 7, ал. 4, чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 и ал. 2, § 1, т. 3 от допълнителната разпоредба и § 2, ал. 3 и § 3 и 4 от преходните и заключителни разпоредби.

Председател:

Румен Янков

Членове:

Димитър Гоцев

Васил Гоцев

Тодор Тодоров

Людмил Нейков

Неделчо Беров

Живан Белчев

Стефанка Стоянова

Пенка Томчева

Маргарита Златарева

Лазар Груев

^ ^
^ ^ ^

предрешава извода на съда относно спорното право. Ето защо издаването му не е намеса на държавата в дейността на религиозни институции и не противоречи на принципа по чл. 13, ал. 2 от Конституцията за отделеност на тези институции от държавата. Не е налице и несъответствие с чл. 9 от Конвенцията и чл. 18 МПГПШ.

По тези съображения и на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 и 4 от Конституцията Конституционният съд

Р Е Ш И :

Отхвърля искането на 50 народни представители от XXXIX Народно събрание за обявяване на противоконституционността и несъответствието с международни договори, по които България е страна, на следните разпоредби от Закона за вероизповеданията /ДВ, бр. 120 от 29 декември 2002 г./: чл. 7, ал. 4, чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 и ал. 2, § 1, т. 3 от допълнителната разпоредба и § 2, ал. 3 и § 3 и 4 от преходните и заключителни разпоредби.

Председател:

Румен Янков

